

Ravinne- ja energiaomavarainen alueellinen ruokajärjestelmä

Julkiset hankinnat edistävät paikallista ravinteiden kierrätystä

Kunnat ja kaupungit hankkivat suuria määriä elintarvikkeita muun muassa kouluihin, päiväkoteihin ja terveydenhuollon yksiköihin. Näillä hankinnoilla pystytään vaikuttamaan ruoantuotannon kysyntään ja sitä kautta myös tuotannosta aiheutuviin ympäristövaikutuksiin.

Voisivatko julkiset elintarvikehankinnat toimia ajurina nykyistä paikallisempaan ruokajärjestelmään? Ja millaisia ympäristövaikutuksia tällä olisi? Näihin kysymyksiin etsittiin vastauksia selvittämällä, miten julkisten ruokahankintojen paikallistaminen vaikuttaisi ruoantuotantoon Mäntsälän alueella.

Kunnan julkisissa elintarvikehankinnoissa korostuu maito ja kotimaisuus

Selvitys perustuu Mäntsälän kunnalta saatuihin tietoihin, jotka yleistettiin vastaamaan tilannetta julkisissa ruokahankinnoissa koko alueella sisältäen myös yksityiset ruoanvalmistajat. Tietojen perusteella laskettiin, kuinka paljon raaka-aineita kuluu tuoteryhmittäin. Elintarvikkeita ostetaan kunnassa vuosittain noin 550 000 kg.

Sekä kilo- että euromääräisesti suurin kulutus on maitotaloustuotteissa, joita kuluu yli 200 000 kg vuodessa. Kotimaisen ruoan osuus on kiloissa 85 prosenttia ja euroissa 78 prosenttia. Paikallisen ruoan osuutta ei ole tilastoitu erikseen, mutta käytännössä kaikki ruoka hankitaan tukun kautta, eikä suoria hankintoja paikallisilta toimijoilta ole.

Ympäristövaikutusten selvitys tehtiin kahdella eri skenaariolla. Ensimmäinen skenaario kuvaa tilannetta, jossa vaikutus kunnan maatalouteen tulisi pelkästään kunnan omien hankintojen paikallistamisesta. Toisessa skenaariossa kysyntä paikalliselle tuotannolle tulee koko Uudenmaan alueelta, ja vaikutukset kuntaan kohdistuvat suhteessa maatalousmaan osuuteen koko Uudenmaan maatalousalasta.

Taulukko 1. Nykyinen maidon-, lihan- ja perunantuotanto ja kulutus julkisissa hankinnoissa sekä niiden osuus nykyisestä tuotannosta vuonna 2018.

	Nykyinen tuotanto	Skenaario1 Kulutus julkisissa hankinnoissa Mäntsälässä	Osuus nykyisestä tuotannosta %	Skenaario 2 Kulutus julkisissa hankinnoissa Uusimaa**	Osuus nykyisestä tuotannosta %
Maito (l)*	7 051 451	361 846	5	1 303 820	19
Liha kg	160 348	29 083	18	104 793	65
Peruna	20 000***	72 099	360	259 790	1300

*Sisältää myös juuston tarvitseman maitomäärän. ** Suhteutettuna Mäntsälän osuuteen Uudenmaan peltoalasta. *** Perunan satotaso perustuu Uudenmaan keskisatoon

Paikallisten hankintojen vaikutus ruoantuotannon pinta-aloihin on pieni

Mäntsälän kunnan elintarvikehankinnoilla on tällä hetkellä melko vähäinen vaikutus maataloustuotteiden tuotantomääriin. (Taulukko 1). Tämä johtuu kunnan pienestä asukasluvusta. Maitotaloustuotteita kulutetaan kuitenkin melko paljon, ja julkisten hankintojen osuus vastaa noin 46 lehmän vuosittaista maitotuotosta. Jos kysyntä paikalliselle tuotannolle tulee koko Uudenmaan alueelta, tarvittaisiin jo yli 160 lypsylehmää lisää. Lihassa muutos olisi vielä selkeämpi erityisesti sian- ja broilerinlihan tuotannossa, koska niitä ei tällä hetkellä tuoteta kunnassa lainkaan. Viljatuotteissa muutokset olisivat pieniä. Esimerkiksi riisin korvaamiseen kotimaisilla viljavaihtoehdoilla riittäisi reilu hehtaarin viljelyala. Perunaa viljeltiin kunnan alueella vain hehtaarin alalla vuonna 2018. Viljelyalan pitäisi nousta neljällä hehtaarilla skenaario yhdessä, ja 13 hehtaarilla skenaario kahdessa. Muiden vihannesten vaikutus viljelyaloihin jää hyvin pieneksi.

Kotieläintuotannon lisäämisellä vaikutuksia ravinnekiertoon

Kysynnän kasvu vaikuttaa maatalouden ravinnekiertoihin eniten kotieläintuotannon lisääntymisen kautta. Lypsykarjan lisäämisellä voi olla positiivisia ympäristövaikutuksia (katso tietoisku nro 3) jos lisääntynyt nurmenviljely yhdistetään kasvinviljelytilojen viljelykiertoon lisättävien apilarehunurmien kautta. Kunta on selvästi rehuomavarainen ja nykyinen rehuviljan tuotanto kattaisi myös lihasikojen ja broilerin tarvitseman viljarehun määrän. Lisääntyneestä kotieläintuotannosta syntyvällä lannalla tulisi korvata mineraalilannoitteita, jotta ravinteiden kierrätys paranisi.

Paikalliset hankinnat edellyttävät systeemistä muutosta

Julkisilla keittiöillä tulisi olla valmius käyttää paikallisia ja vähemmän jalostettuja tuote-eriä keittiöissä. Alkuvaiheessa suuri haaste on saada paikalliset tuottajat mukaan tarjoamaan tuotteitaan kunnalle. Tämä vaatisi myös tuotannon monipuolistamista ja mahdollisesti myös pienimuotoista jatkojalostusta. Alueellisen kestävämmän ruokajärjestelmän kehittämiseen yksittäinen kunta on usein liian pieni yksikkö. Suurempi alue, kuten esimerkiksi maakunta helpottaa löytämään tuottajia, jotka ovat kiinnostuneita toimittamaan ruokaa julkisiin hankintoihin.

Hankkeen tuloksena on saatu selkeä näkemys, että tarvitaan rakenteellinen muutos julkisten keittiöiden toiminnassa, jotta paikallisia ruokahankintoja voidaan tehdä. Suurin potentiaali hankintojen paikallistamisessa lyhyellä aikavälillä on vihanneksissa, viljatuotteissa ja leivässä. Muut tuoteryhmät vaativat korkeamman jalostusasteen. Tällä hetkellä elintarvikkeiden jalostusta ei kohdekunnan alueella ole juuri lainkaan. Lähes kaikki alueella tuotettu vilja ja kotieläintuotteet jalostetaan muualla. Tämä aiheuttaa haasteen AES-mallin (katso tietoisku nro 4) mukaiselle toiminnalle, jossa elintarvikkeiden jalostus on yksi keskeinen osa. Paikallisen tai alueellisen elintarvikkeiden jalostuksen yhdistäminen raaka-aineiden tuotantoon mahdollistaisi nykyistä suljetumman ravinnekierron ja lisäksi monipuolisuutta viljelyssä.

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Tämän tietoiskun on tuottanut Agroekologisten symbioosien verkostot -hanke

Ympäristöministeriön kärkihankkeen toteutuksesta vastaavat Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellinen tiedekunta, Luonnonvarakeskus Luke ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti yhteistyössä Mäntsälän kunnan, Nivos Energia Oy:n ja paikallisten toimijoiden kanssa. Ympäristöministeriö on rahoittanut hanketta 398 252 eurolla Ravinteiden kierrätyksen edistämistä ja Saaristomeren tilan parantamista koskevasta ohjelmasta. Hanke toteuttaa Sipilän hallituksen Kiertotalouden läpimurto ja puhtaasti ratkaisut käyttöön -kärkihanketta.